

moral bi na dan 8 klgr. in 40 dgr. krompirja pojesti. Ali ni to neizrečena množina težko prebavljive snovi?

S tem pa nočemo nikakor reči, kakor da bi krompir ne bil pripraven za človeško hrano. Nasproti, krompirja ne moremo nikoli dovolj ceniti, ako uživamo tudi dušec imajoči živež, kakor je meso, mleko, jajca i. dr. Krompir in mlečna jed, meso in krompir so za slehernega zelo zdrava in modro sestavljena jedila.

Valentin Vodnik.

X. In žverglal bom, dokler se mi ta piščal iz drina ne razkolje, je prerokoval Vodnik sam sebi l. 1781 v prošnji na Kranjsko Modrino; razklala se mu je nagloma l. 1815, in to silovito, kedar je dejan bil profesor v pokoj! — »Nach der Wiedereroberung der illyrischen Provinzen wurden Vodniks Verhältnisse getrübt . . . Nichts desto weniger gab er auch in dieser schwierigen Lage seine begonnene Unternehmung nicht ganz auf, erheiterte sich daneben mit Dichtkunst und beschäftigte sich zugleich mit der Entzifferung aller im Umfange Krains sich vorfindenden römischen Denksteine« . . piše M. Čop. — Pri tem preiskovanji mu je pomagal učeni Francoz St. M. Siauve, družnik keltiške akademije v Parizu. — Da je Vodnik v tem času veljal za izvedenca v starinstvu, priča to, da je dobil 14. julija 1818 po deželnem poglavarstvu nalog, preiskati mosaik, kateri se je bil našel pri prenarejanji kapucinskega terga.

Vodnik je že tedaj, ko je postal bil učitelj zemljepisja in zgodovine, in vzlasti, kedar je spisoval domačo povéstnico, jel potovati po slovenski deželi od kraja do kraja ter preiskovati stare spomenike, in nekaj jih je opisal že v omenjeni knjigi. Posebno pa je s starinoslovljem bavil se sedaj na starost v pokoj, in delo njegovo se nahaja pod naslovom: 22) **Römische Denkmähler in Illyrien** v „Laibacher Wochenblatt zum Nutzen u. Vergnügen 1818“ po razdelkih: a) „In Laibach; b) Im Felde bei Laibach; c) An den Ufern der Save“ v Nro. 11. 12. 14. 21. 23. 25. 26. 29. 30. 34. 37. 38. 39. 43. . . — Pričel je to razlaganje z besedami:

„Dem verehrten Publikum gibt Professor Vodnik über die in Laibach zu Tage geförderten römischen Denkmähler einige Nachrichten und nimmt sich vor dieselben über alle Denkmähler in ganz Illyrien fortzusetzen;“ — in vredništvu spremlja to naznanilo z naslednjo opazko: Vodnik — »dieser ehrwürdige, unermüdete Slavist, Alterthumsforscher und Historiker Krains; — dafür ihm jeder biedersinnige Geschichtsfreund im Inn- und Auslande vielen Dank wissen wird, besonders da es derley Männer wenige, derley Arbeit in Krain aber ungemein viel gibt.« — Opisoval je Vodnik rimske spomenike po Ljubljani in okrog Ljubljane strogo znanstveno brez kacih dovtipnih opazek, ktere je prav rad delal; kar v §. 29 št. 43 pri

spomeniku v Lescah nenadoma, kakor za slovó — ali labudnico — spregovori, kar je popéval v osodni Iliriji oživljeni svoji, takole:

Hier bemerke ich, dass der Name Ribulo in der römischen Sprache barbarisch, das ist, ausser griechisch u. lateinisch klingt; in der Slavischen hat er eine Bedeutung. — Wie unvermuthet kommst du hier mit deinen Slaven angestochen? — wird mich Jemand fragen. — So, weil ich keinen vernünftigen, keinen in der Geschichte gegründeten Anlass finde die Hauptländer der heutigen grossen Nationen mit anderen nunmehr völlig verschwundenen Urvölkern zu bepflanzen, und nachher aus der Ferne durch andere ganz neue anbauen zu lassen. Die Cimbern u. Teutonen bauten ihr Deutschland, und bauen es noch; die Oenotrer u. Italer ihr Italien ebenfalls seit jeher, die Hellenen u. Pelasger ihr Griechenland, und so die Sarmaten u. Scythen u. Illyrier ihre den schreibenden Griechen und Römern einst unbekanntes unermesslichen Wohnsitz. Rom reizte sie, die Deutschen u. Slaven, war ihnen lange an Waffen überlegen, und endlich erfuhr es, in was für mächtige Nester es gestochen habe, um welche es unbekümmert gewesen war, woher sie wären, was sie seyen, was für ein gemeinschaftliches Interesse sie für ihre gegenseitige Erhaltung belebte und zur Gegenwehr verband. Allmählig wurden die einheimischen Namen der Völker bekannt, die sich am Ende bey uns nur in Deutsche und Slaven aufklärten, welche letztere der Deutsche Winden, Viniden, Wenden, Wandalen nannte und welche schon frühzeitig ihre Vindonissa, Vindelizien, Vindobona u. s. w. hatten. Die in den Zeiten der sogenannten Völkerwanderung wandernden Völker waren Eroberer, wollten Befehlen u. Geniessen, nicht das Land bauen, daher liessen sie die arbeitende Gattung Menschen als gehorchende und Genuss erzeugende Geschöpfe fortbestehen, sie vertilgten kein Urvolk. So handelten schon vorher auch die Römer: nur die, welche Waffen führten, wurden bis zu ihrer Unterwerfung bekriegt, u. allenfalls getödtet; das gemeine Volk blieb bei seinem Daseyn. Die meisten Namen der Völker in der alten Geschichte sind schwankend, relativ, unbeständig; daher verschwinden sie aus der Geschichte, aber das darunter verstandene Volk bleibt, Dacien war ursprünglich ein Slavisches Land, denn die Wallachische Sprache (die Rumugnische) ist halb slavisch, halb lateinisch; folglich Getä waren Slaven, eine Erscheinung, welche ich Geschichtsforschern wohl zu beherzigen empfehle. Germania Magna u. Teutonia sind keine vollkommene Synonyma. Wir Illyrier sind neulich keine Franken gewesen, u. wären es auch nicht geworden seyn, obwohl sogar aus dem gemeinsten Volke viele französisch sprechen erlernt hätten, wenn wir unter französischer Bothmässigkeit geblieben wären. Wir waren und blieben Slowenen. Wenn also in dem Illyricum, Vindelicien, Noricum, Pannonien u. andern Cisdanubianischen Ländern unrömische, undeutsche

Nahmen vorkommen, so folgere ich, dass man dieselben in der slowenischen Sprache zu suchen eine Ursache von Haus aus habe, und den Ribulo unter den Slaven finden dürfte. (Die Fortsetzung folgt.)

To so poslednje besede, ki jih je Vodnik dal na svetlo; zname-nita — prav res — labudnica njegova. — V št. 52 napoveduje sicer vredništvo, da „Laib. Wochenblatt“ imenoval se bode v prihodnjem letu „Illyrisches Blatt“ in da se vanj sprejemalo bode vse, kar koli je v zadevi z Ilirijo, in vabeč pisatelje pravi: »Der unermüdete Veteran der vaterländischen Alterthumskunde, Hr. Prof. Vodnig möge jüngeren Talenten hierin zum Muster dienen«; toda že v 4. listu l. 1819 prinese „Illirysches Blatt“ namesti njegovega nadaljevanja o rimskih spominkih le njegov „Nekrolog“ z naslednjim začetkom in sveršetkom:

„Krain hat einen schätzbaren Gelehrten und Schriftsteller verloren: Am 8. Jänner 1819 gegen zehn Uhr des Abends starb Valentin Vodnik, Priester und provisor. Professor der italicischen Sprache plötzlich am Schlagflusse im 63. Jahre seines Lebens.

Als Mensch und Priester wurde Vodnik ob seiner Frömmigkeit, Bescheidenheit, Dienstfertigkeit und seines munteren Wesens allgemein geachtet und von denen, die ihn näher kannten, herzlich geliebt.“

Vmes v „Nekrologu“ prof. Richter, kateri ga je sestavil v naglici, češ, da hoče Vodnika opisati bolje, kedar dojde mu potrebnih poročil, pripoveduje nekoliko o življenji in delovanji njegovem in o vzajemnosti, v kateri so z njim bili na pr. P. Marko, Damascen, Japel, Kumerdej, bar. Zois, Siauve, in v l. 8 priobčuje iz zapuščine njegove spomenik iz Vidma poleg Save proseč, naj kateri domoljubov nadaljuje, kar je hvalno pričel, a do konca dognati ni mogel — Vodnik.

Kar je Vodnik premogel in kar si je bil napisal, prodalo se je na javni dražbi po smerti njegovi. Izmed vse ostaline nam najimenitniše je dvoje: a) Spévník ali Pesmarica t. j. pesmi, kar jih je bil ali sam zložil ali izmed naroda si zapisal ali poslovenil iz drugih jezikov, in b) Slovar. — Rokopis s pesmami ali a) Spévník kupil je tedanji licealni knjižničar Matija Kalister; za njim ga je dobil Mihael Kastelic. — Vodnik je pesmi svoje pilil, prenařeval, popravljal, prepisoval nektere po dva-, tri-, tudi štirikrat, in spolnoval po trikrat Horacijev nauk: „Nonum prematur in annum!“ — Pa tudi Kastelic jih dolgo ni mogel pripraviti na svetlobo. L. 1830 jame po M. Čopu spodbujen vrédovati „Krajnsko Čbelico“ in vanjo sprejemati i pesmi Vodnikove. Po njej priobči v II. bukv. l. 1831 pervikrat pomenljivi, sedaj obče znani Vodnikov „Moj spominek“ (str. 3. 4) in „Vinske Mušice“ (str. 5. 6). — V III. bukv. l. 1832 se nahaja: „Milica“ (str. 4—6.) in „Pésem od Ravbarja“ (str. 70—77), kakor jo je r. Vodnik zapisal.

— V IV. l. 1833 so ponatisnjene „Iskrice“ preslovenjene iz Laškiga (str. 75—77) pa „Anakreonta“, greškiga pevca nektare pesmi po slovensko, t. s. 1) Gosli; 2) Ženska moč; 3) Sreberni kozarec; 4) Vsi pijejo radi; 5) Lastovka (str. 78—82), in „Balade ino Pesmi“ med krajnskim ljudstvom péte, od r. V. Vodnika zapisane, in sicer: 1) Voznik; 2) Samče; 3) Kralj Matjaž (str. 83—94). — V V. l. 1848: Ilirija oživljena, (str. 3—6). — Vredoval je tudi pesmi Vodnikove ter jih vredil do l. 1839, toda samo v rokopisu, v katerem se zna roka (pisava) petéra, z nemškim predgovorom, kjer pravi: „Mancherlei Rücksichten und widrige Zeitumstände haben die Herausgabe dieser Gedichte so lange verzögert.“ —

Česar pa M. Kastelic ni mogel, to storí Andrej Smole (r. 1800, u. 1840), kateri v Gajici dá na svetlo: „**Pesme Valentina Vodnika**“. V Ljubljani. Natisnil Jožef Blaznik. 1840. m. 8^t str. 131. — V tej zbirki, ktera je dokaj razširjena med narod slovenski, nahajajo se: »Na moje rojake; Zadovolni Krajnc; Novo leto; Versác; Narviši snežnik za Triglavam; Pravlica; Kós inu Sušic; Sraka inu Mlade; Némški in krajnski kojn; Petelinčika; Plesár; Star pevic ne boj se peti; Moj spominik; Bohinska Bistrica; Vinske Mušice; Samče; Milica milena; Cvétje; Iskrice preslovenjene iz Laškiga; Napis na Lubl. Nov. od l. 1802; Mirov god; Premagova veseljica; Na sebe; Predgovor za Lubl. Nov. 1797, — 1798, 1799; Novo leto 1799 — 1802; Vošenje noviga leta; Napis na Knobelrove Pesme; Napisi za mesce 1796 in 1797. — Pesmi za Brambovce v l. 1809. Predgovor. Pesem brambovska; Molitva brambovska; Perséga; Estrajh za vsè; Brambovska dobra volja. — Anakreonta... nektare pesni: Gosli; Ženska moč; Ljubezen pobeč; Slabic; Golobica; Neznana vojska; Sreberin kozarec; Vsi pijejo radi; Ljubezen sužinj; Lastavca; Pomladi; Ljubezen pičen; Skeržák; Ljubeznove pšice. — Popisovanje Krajske dežele (iz pratike 1795.). — V. Vodnikovo življenje (iz pratike l. 1795.). —

Po tej zbirki Smoletovi so mlajši Slovenci še le prav spoznavati jeli Vodnika, in mnoge njegove pesmi slovenskemu narodu zložene so postale res narodne. — Potem so ponatisnile sim ter tje ktero Vodnikovo Novice; na pr. l. 1844: Zadovolni Krajnc; Brambovska dobra volja; l. 1845; Némški in krajnski kojn itd. — L. 1848 pride „Ilirija oživljena“ pervikrat tudi po latinski na dan po Sloveniji l. 5. — L. 1854 priobči Bleiweisov Koledarčik slovenski str. 32 „Jeklenice.“ — Zg. Danica prinese l. 1858 št. 3 slovečo „Dies irae“, kakor je Vodnik jo poslovenil: „Dan poslédni pride sila, — Zemlja v prah se bo zvalila, — Priča David in Šembila itd. (cf. Janežič Cvetn. slov. slovesn.). — Nekaj manjših prinese tudi Vodnikov Spomenik l. 1859, vzlasti v P. Hicingerjevem sestavku: „Pregled Vodnikovih pesem“, kjer je po krajšem izdelku pervikrat natisnjena njegova „Ilirija zveličana.“ —

Čim bolj so tako spoznavali Vodnika Slovenci, tém bolj so zahte-

vali, naj se vendar pesmi njegove spravijo skupaj na dan. L. 1868 pridobi si na javni dražbi po Kastelico omenjeni rokopis Matica Slovenska, in po njej se prikažejo na svetlo: „**Vodnikove Pesni.**“ Uredil France Levstik. Izdala in založila Matica Slovenska. 1869. Natisnil Jožef Blaznik v Ljubljani. 8° str. 146. — V zbirki tej se nahajajo nekatere pervikrat natisnjene ali po rokopisu nekoliko prenejene v razdelku I: Različne pesni (na pr. Dramilo svojih rojakov; Ilirija oživljena, Illyria rediviva, Ilirija zveličana po daljšem izdelku; Mile mileni; Nelsonu; Veselje o dobitvi Mantove 1799; Leto 1814; Združenci 1813. do 1815. leta; Šole spet estrajške; Zahvala Petra Malega; Koprivniška cerkev; Napis Knobljevim pesmim itd.) — II. Basni. — III. Pesni iz Pisanic. — IV. Uganke. — V. Pesni, zložene po narodnih (Tekica; Ribič; Slavček; Miška). — VI. Pesni preložene (Anakreonta; Dies irae; Iskrice; Otožnemu vina; Petelinček; Pesen na cesarjev god; Uk estrajških vojakov 1813). — VII. Pesni brambovske v letu 1809 (Napitek). — VIII. Narodne pesni nabrane (Pegam in Lambergar; Ravbar; Nevesta kralja Matijaža; Lovec; Brašno; Mladenič samec; Voznik. — Kratke in poskočne.) — Rokopis, po katerem je vravnana ta zbirka, se hrani v Matici, ktera za obliko ni prevzela odgovornosti. Kar je v Smoletovi na koncu v opombi, „de so Vodnikove pesmi ino druge pisarije tukaj ravno tako natisnjene kakor jih je on zapisal. Nič se ni preuredilo, nič popravilo“ — se o tej, žalibože! ne more reči. —

Šolarska knjižnica.

XI.

61. **Bogomir, mladi puščavnik. Pripoved za otroško mladost in njene prijatelje. Po Krištofu Šmidu. S 6 podobami. 1867. V Celovcu. Založil in na prodaj ima J. Leon 8°.**

Veseli nas, da smo zopet nekoliko knjižic našli iz pisem užé večkrat omenjenega Krišt. Šmida, katerega ime sloví po vsem katoliškem svetu. Njegove pripovedi za otroško mladino so tako prijetne in podučne, da jih človek ne položi poprej iz rok, dokler jih ne prebere od konca do kraja. Zgoraj omenjena povest je tiskana z novimi črkami, jezik je mičen in tako uméven, da bo knjižico tudi najmanjši otrok z veseljem in pridom prebiral. Knjižica je olepšana sè šestimi podobami in stoji 32 kr. Priporočamo jo vsem gosp. učiteljem, da si ž njo pomnože šolarsko knjižnico, prej ko mogoče.

62. **Sveti večer. Povest v božični dar pridnim otrokom. Krištof Šmid. Poslovenil J. Bilec. S podobami. 1867. V Celovcu. Založil in na prodaj ima J. Leon. 8°.**